



# TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi  
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 19, Aralık 2018, s. 244-254

**Dr. Öğr. Üyesi Sibel DEMİRARSLAN**

Kocaeli Üniversitesi KMYO, sibeldemirarslan@gmail.com

## **KAVRAMSAL SANAT VE MİMARLIĞA YANSIMALARI**

### **Özet**

Sanat, insanların duygularını anlatmak, paylaşmak, yaratıcılıklarını, estetik hissedişlerini, fikirlerini ortaya koymak için izledikleri yollar olarak değerlendirilebilir. Resim, heykel, çini, müzik, edebiyat veya mimari ürünleri sanat eseri olarak kabul edilirler. Bir uygulamanın beğenilmesi, takip edilmesi, zaman içerisinde kitleleri etkileyip akım haline dönmesi ile birlikte uzun zaman dilimlerinde uygulanan yol ve yöntemler bulunmaktadır. Ekspresyonizm, minimalizm, sürrealizm, barok gibi akımlar bazen dönemi, bazen temsil ettikleri veya yansıttıkları felsefeleri ile beğenilmekte ve uygulanmaktadır. Ancak, zaman zaman sanatın beğenilmesinin vereceği hazzın yerini bir ticari ürün olarak görülmesi durumunun alması sanatçıları da üretim zorunluluğu duygusu ile rahatsız etmeğe başlamıştır. Bu rahatsızlık, kavramsal sanatı ortaya çıkartmıştır.

Bu çalışmada, Fikirler Sanatı da denilen kavramsal sanat kavramı incelenecek ve sanatın bir dalı olan mimarlık içinde kavramsal olma uygulamaları ele alınacaktır.

**Anahtar kelimeler:** Kavramsal Sanat / Mimarlık / Ürün / Tasarım

## **CONCEPTUAL ART AND ITS REFLECTIONS ON ARCHITECTURE**

### **Abstract**

Art can be considered as ways of telling people's feelings, sharing them, presenting their creativity, aesthetic feelings and ideas. Painting, sculpture, china, music, literature or architectural products can be considered as works of art. There are methods and methods applied in long periods of time with an application being liked, followed, affecting the masses over time and turning into current. Expressions of expressionism, minimalism, surrealism and baroque are sometimes admired and practiced with the period, sometimes with the philosophies they represent or reflect. However, the taste of the taste of art as a commercial product

to be replaced by the status of the artists to be disturbed by the sense of production has begun. This discomfort has revealed conceptual art.

In this study, the concept of conceptual art will be examined and the conceptual art practices in architecture, which is a branch of art, will be discussed.

**Key Words:** Conceptual Art / Architecture / Product / Design

## 1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kavram “Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı” (tdk.gov.tr) Sanat terimi ise, “ Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” (tdk.gov.tr) içeriği ile tanımlanmaktadır. Kavramsal sanat teriminin kullanımı 1960’lı yıllara dayanmaktadır. Sürece ve geçen uzun zamana rağmen kavramsal sanatın içeriğinin, mesajlarının anlaşılmasının daha zaman alacağı açıktır. Zihinlerde bir kavram kargaşası olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar, yazılan makaleler, yorumlar ve bakış açıları tam olarak net değildir.

Sanat eseri, temelinde uygulama olan ve gözle görülür olarak ortaya çıkan olgulardır. Daha geniş bir çerçeveden sanat toplumsal, düşünsel, bireysel etkileşimlerden şekillenen nesnelere üretir. Bu geniş kavramda, sanatın ortaya çıkış süreci düşünsel sistemlerle ilgilidir. Toplum, sanatçı ve o konuyla ilgili düşünürlerin ortaya koydukları fikirlerin tamamı sanatı, sanat eserini ve sanatçıyı etkiler (Erbay, M., earsiv.anadolu.edu.tr)

Bu bağlamda düşünce ve sanatın bir araya gelmesi farklı şekillerde ele alınabilmektedir. Düşüncenin aldığı yol ve dışa yansımaları sanat kavramını ve sanat eseri olgusunu biçimlendirmektedir. Çeşitli sanat akımları da felsefesi nedeni ile çıkmış ve kabul görmüşlerdir.

Bu çalışmada öncelikle kültür, sanat ve kavramsal sanat ele alınmakta daha sonra mimarlık yapıtları kavramsal sanat bağlamında irdelenmektedir.

## 2. KAVRAMSAL SANAT

Kavramsal sanat, sanat eserlerinin resmi veya görsel bileşenleri üzerinde fikir veren bir harekettir. Kavramsal sanat, sıkı sıkıya bağlı bir hareketten ziyade çeşitli eğilimlerin bir karışımı, performanslar, olaylar ve ephemeral (kısa ömürlü/geçici) gibi sayısız formlar almıştır. 1960’ların ortasından 1970’lerin ortalarına kadar Kavramsal Sanatçılar standart sanat fikirlerini tamamen reddeden eserler ve yazılar üretmişlerdir. Onların temel iddiası - sanatsal bir düşüncenin sanat eseri olarak yeterli olmasının - estetik, anlatım, beceri ve pazarlanabilirlik gibi kaygıların sanatın genellikle yargılanmadığı bütünüyle alakasız standartlar olduğunu ima etmeleridir. (theartstory.org)

Kavramsal sanat, sanat kavramını ve unsurlarını belli yönleri ile eleştirmek, farklı bir olasılığın da sanat olabileceğini vurgulamak için ortaya çıkmış bir düşünce ve uygulama biçimidir.

### 2.1. Kavramsal Sanat Özellikleri

Kavramsal sanat ifadesi de bir kavramdır. Anlayanlar, anlamak isteyenler tarafından beğeni, takip, inceleme, deneme ve uygulama ile sesini duyurmuş, ilgiyle karşılık bulmuştur.

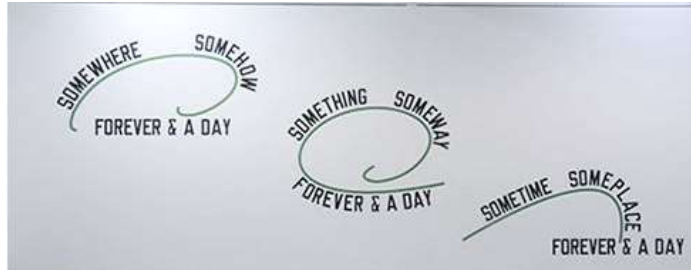
Kavram sözcüğü farklı disiplinlere göre ele alınmış, tanımlanmış ve içerik yüklenmiştir. Bu tanımlardan bazıları;

1.Nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini kaplayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım tek bir nesnenin (bireysel kavram) ya da bir nesnelere sınıfının (genel kavram) özünü belirleyen, birbirleriyle bağlantılı niteliklerin ya da özel belirtilerin (özelliklerin) bir sözcükte düşünülmüş olan birleşimi. 2. (Klasik mantıkta) Yargı ile çıkarımın sonradan üzerinde kurulacağı en yalın, en temel ögedir. Gerçekte ise, 3. kavram düşüncenin bir başlangıç noktası olmayıp, düşüncenin kendisini topladığı, yoğunlaştığı bir noktadır düşüncenin bir bütüne, bir birleşime, bir birliğe dönüşmüş biçimidir. (kursunkalem.com)

Kavram deyimini belli ve dar bir anlamda kullanmak koşuluyla, her yeni felsefenin, her yeni dünya görüşünün yeni bir kavramlar dizgesi olduğu söylenebilir. Gerçekte bilimler kavramlarla, felsefeyle çeşitli bilimlerde kullanılan kavramları daha da genelleyen ulamlarla (kategorilerle, eş deyişle en genel kavramlarla) çalışır. (dusundurensozler.blogspot.com/) Bu tanımlardan hareketle kavramın değişebilir, yenilenebilir olduğu açıktır. Kavramlar beyinlerde anlam bulurlar. Bu nedenle, kavramlarla ilgili düşünmek, düşündürmek, görmeyi sağlamak / sağlamak gereklidir.

Kavramsal sanatın bazı özellikleri şu şekilde özetlenebilir;

- Kavram önemlidir.
- Dil önemlidir.
- Metin hazırlanır.
- Sözcükler, kavramsal özellikleri ile ele alınır, değer bulur.



Şekil 1. Joseph Kosuth (sanatkaravani.com)

- Kişisellikten uzaktır.
- Keyif alma, hoşlanma hedeflenir, ancak sanatı tüketmemek gerekir. Bu nedenle, sanat eserlerinin parasal karşılığının olması kavramsal sanata terstir.
- Estetik öncelikli değildir, sonradan gelmektedir.
- Sanat yaşamın içerisinde değerlendirilmelidir.
- Sanat sadece sergi salonlarında beğeniye sunulacak, izlenecek bir faaliyet değildir. Bu nedenle kavramsal sanat için her yer sergi alanı olarak kabul edilmektedir.
- Sanat, seri üretim haline getirilmemelidir. Sanatçı kazanmak, beğenilmek için sürekli üretmek zorunluluğunda olmamalı, üzerinde baskı hissetmemelidir.
- Sanatçıyı sıkıntıya sokacak üretim zorlayıcı duygulara kavramsal sanat bir karşı duruştur.
- Sahip olma ya da tekrar tekrar görebilme imkânı olan eser kavramını yıkmayı hedefler.

- Sanat tüketilecek bir kavram değildir, özellikle de arsızca veya hırsıyla eserlere sahip olma sonucunu eleştirir.

Çağdaş sanat piyasası; küratörler, koleksiyoncular, sponsorlar ve sanatçılardan oluşan kapitalist bir düzenin, birbirine bağlı halkaları gibidir. Piyasanın çağdaş sanat ortamındaki etkin rolü, “kaç?” ile başlayan soruları beraberinde getirmiştir. Rakamsal bir otorite algısı, adeta adet kavramını tahta oturtmuştur. Sanatçının kaç yapıtının satıldığı ya da satılmış olan yapıtına ne kadar ödendiği, sanatçının kaç koleksiyonerde yapıtının olduğu cevabı verilmesi gereken en önemli sorular haline gelmiştir.(Ünay Selçuk ve Selçuk, 2017:2235) Kavramsal sanat bu duruma karşı durmaktadır. Koleksiyonerin sanatçı üzerinde oluşturduğu baskı “sanat” kavramının içeriğine terstir. Cündüoğlu “Sanatın varlık nedeni tahayyül. Çünkü insan hayal edebildiği için sanat var. Ne garip değil mi, akledilebildiği için değil. Tıpkı gerçeklik gibi, aklın da sınırları var. Bilimin de. Oysa tahayyülün sınırları yok. İster istemez sanatın da” demektedir. (2012:3)

Sol Lewitt “Kavramsal sanatta fikir ya da kavram, çalışmanın en önemli yönüdür. Bir sanatçı kavramsal bir sanat biçimi kullandığında, bu, tüm planlama ve kararların önceden yapıldığı ve icraatın müthiş bir olay olduğu anlamına gelir. Bu fikir sanatı yapan bir makine haline gelir. Bu tür sanat teorileri, kuramsal ya da açıklayıcı değildir; sezgiseldir, her türlü zihinsel süreçle ilgilenir ve amaçsızdır. Bununla birlikte, kavramsal sanatçının izleyiciyi sıktığını düşünmek için hiçbir neden yoktur. Bu, yalnızca dışavurumcu bir sanatın şartlanmış olduğu, bu sanatın algılanmasını engelleyen bir duygusal vuruşun beklentisidir.” (1967:1) demektedir.

*“Tüm fikirler, sanatla ilgileniyorlarsa ve sanatın sözleşmelerinde yer alıyorsa sanattır”  
Lewitt, S.(1968:madde 17)*

Fikir, “Uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, ruhen algılanabilen asıl gerçeklik”, “Zihinde zihinsel etkinlik sonucu var olan; bir düşünce ya da bir kavram”(cdeniz.com) olarak tanımlanmaktadır. Kavramsal sanatta, fikir kavramının da tasarımın arkasında bulunan metnin içinde bu tanımları ile yer aldığı söylenebilir.

### **3. SANAT VE MİMARLIK**

Yaratıcılık, insanlığın varoluşundan beri sorgulanmakta olan bir kavramdır. Mimarlık ise, hemen hemen her alanda varlığını bir şekilde hissettiren yaratıcılık kavramının en çok sorgulandığı alanlardan birisidir. Mimarlık, gereksinimler çerçevesinde, mimarın hayal gücüyle yaptığı tasarımın yaratıcılığıyla birleştirilerek sunulması olarak tanımlanabilir. Mimarlıkta yaratıcılık, form ve fonksiyonun bir araya geldiği noktada yer almaktadır.(Altınkaynak, Ç.2017)

Mimarlık eserleri tarihsel süreç içerisinde ya bir akımdan etkilenmişler ya da bir akıma öncülük etmişlerdir. Mimarlık ve sanat dalları incelendiğinde aynı akımın belirleyici özelliklerinin kendi alanları dâhilinde yansıtıldığı görülür. Böylece sanat tarihi alanında yapılan çalışmalar daha kesin verilere ulaşabilmişlerdir. Bu karşılıklı etkileşim günümüzde de tasarıma yaklaşım yöntemi olarak kullanılmakta herhangi bir akım ile yola çıkarak yapılan tasarımlarda tasarım bir dile sahip olabilmektedir.

Bir sanat formu olarak ya da form olarak ama özellikle nasıl çalışır veya kendini tanımlar, şeklinde yaklaşmak gerekir. Mimarlık, yapı teknolojisi, sosyal gelişim ya da ekonomik üretim

değil, sanat olarak sunulduğunda, farklı bir rolde (yapı ya da onun temsili değil, belirli bir tür kültürel meta olarak) çalışır.( archtech.arch.ntua.gr/ 2003:2)

Mimarlık eserleri sanat olarak ele alındığında farklı beklentilerin olacağı görüşü, bir kültürel unsur olma özelliğinin öne geçebileceği, bu sırada kullanıma yönelik diğer unsurların gözden kaçırılabilmesi dikkate alınmalıdır.

Çağımız mimarlık kuramcılarında Roberto Masiero'nun dediği gibi, "Mimarlık; maddeyi kendine tabi kılan sanat, nesnel sanat, ilk sanat, işlevsel sanat, etik sanat, yaşam için sanat, soyutlama sanatı şeklinde adlandırılarak her zaman için ona özgül bir alan açmanın yollarını aramıştır." (Masiero, R., 2006; akt. satad.org)

### **3.1. Kavramsal Sanat ve Mimarlık**

Kavramsal sanatta öncelik kavramda olduğundan ve metin(anlatı) ile de yakından bağlantılı olduğundan, bu sanat üretim şekli kendini her biçim ve malzemede gösterebilir. 1960'lardan itibaren öncelikle performans sanatı, arazi sanatı, Arte Povera eğilimleri yaygınlaşmıştır. Bazı kavramsal sanat eserleri atık, buluntu nesnelere, karalamalar, yazılı ifadeler veya kılavuzlardan oluştuğu gibi fotoğraf, film, video da kullanılan gereçler arasındadır. (kariyerdersleri.com) Bu özelliklerin uygulanması mimarlık alanında da karşılık bulmakta pragmatik, geri dönüşümlü, çevreci özellikler günümüzde artan bir ivmeyle kullanılmaktadır.

Mimarlığı oluşturacak unsurlar farklı biçimlerde formüle edilmiştir. Burada kalite kavramı kapsamında müşteri olarak adlandırılan kullanıcı/işveren veya ilgili diğer kişilerin memnuniyeti hedeflenmektedir. Kavramsal sanat özellikleri ile kesişen bu noktada, algılayanın hoş duygular hissetmesi önemlidir.

Mimarlık=sağlamlık+kullanışlılık+güzellik

Mimarlık=kullanışlılık+süreklilik(kalıcılık)+güzellik

Mimarlık = İşlev + (Strüktür + Konstrüksiyon) + Sanatsal Değer

Mimari = (Bilim + Teknoloji) x Sanat

Mimari = Fonksiyon x (Strüktür + Konstrüksiyon) x Sanatsal Değer (satad.org/)

Mimarlığın çok fazla girdisi vardır. Özellikle tasarımı etkileyen doğru malzeme seçimi ve farklı malzeme kullanımı ile tasarımda farklı sonuçlar almak mümkündür. Bu konu kavramsal sanatın da odağında yer almaktadır.

"Bir sanatçı bir grup eserin içinde aynı formu kullanır ve malzemeyi değiştirirse, sanatçının kavramının malzemeyi içerdiğini varsayar." (Lewitt,1968) ifadesi mimarlık yapıtlarında malzeme ve sonuç ilişkisini belirleyecektir. Malzemeyi değiştirmek algıyı, hissi, fonksiyona uygunluğunu, yan yana gelen malzemelerin yapı fiziği açısından etkileşimlerini, beğeniyi, maliyeti ve kullanım ömrünü etkileyecektir. Her bir malzeme ayrı bir eser/ürün/sonuç ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Akımlar, sanat eserlerinde olduğu gibi mimarlık yapıtlarında da karşılık bulmuştur ve ait oldukları çerçevede belli bir felsefeye, dile ve kavrama sahiptirler.

Sanatın sınırlarını bilinçli olarak genişletmeyi başaran avangard hareketlerin (Kübizm, Dada, Soyut Dışavurumculuk, Pop vb.) art arda kavramsal sanatını anlamak önemlidir. Kavramcılar kendilerini bu avangard geleneğin en uç noktasına koydular. Gerçekte, bu son derece entelektüel

sanat türünün, sanatın ne olması gerektiğine dair kişisel görüşleriyle uyuşup uymadığı konusu değildir, çünkü gerçek, Kavramsal sanatçıların sanat eseri kavramını sanat olarak kabul ettikleri ölçüde bir sanat eseri kavramını başarıyla yeniden tanımlamalarıdır. (theartstory.org) Diğerlerinin öncüsü (hurriyet.com.tr) „ olarak tanımlanan avangarde, Tanımları, kavramları, bilinen bütün formülleri değiştirmeye hep açıktır. (hurriyet.com.tr)

#### 4. KAVRAMSAL SANATIN ANLAŞILMASI

Joseph Kosuth kavramsal sanatın ünlü isimlerindedir. 7.Contemporary İstanbul etkinliğinde “Sanatın en büyük düşmanının ‘piyasa’ olduğunu söyleyen sanatçı, koleksiyoncuların uyguladığı baskının, yaratım sürecini olumsuz etkilediğini söyledi. Sanatın, at yarışı gibi görülmemesi gerektiğinin altını çizen Kosuth; “Hatalara izin verilmeli. Hatalar yaratıcılığı artırır” dedi. ‘Saklı anlam taşımalı’, “Sanatın, doğrudan görülmeyen bir anlam taşıması gerekir” ifadeleri ile kavramsal sanatın felsefesini özetlemektedir. (milliyet.com.tr, 23.11.2012)



Şekil 2. Joseph Kosuth (milliyet.com.tr, 23.11.2012)



Şekil 3. Joseph Kosuth - One and Three Chairs (kitaptansanattan.com) Şekil 4, 5. (contemporaryartdaily.com)

Kosuth'un eserlerine karşı kavramsal olup olmadığı konusunda tartışmalar yapılmakta, gerçek ürüne eserde yer verdiği için bir fikrî çelişki oluşturduğunu söyleyenler bulunmaktadır.



Şekil 6. Joseph Kosuth, Kavramsal Sanat Eseri: Teknik Çizim + Metin (spruethmagers.com)

Kosuth, Şekil 6'da hakkında yapılan eleştirel yaklaşımlara farklı bir eser ile cevap vermektedir. Gerçek mekânı vermeden bir teknik çizim ve metin içeriği kullanarak, hem metin hem de bir iç perspektif ile mekâna gönderme yapışı yine kavramsal sanatı oluşturmaktadır.

Kavramsal sanat terimi Sol Lewitt'in kendi çalışmalarının içeriğini vurgulamak için yazdığı yazı ile literatürde sağlam bir yer edinmiştir. (Lewitt,1967) Bu yazı ile kavramsal sanatın yazılı metinleri de içine alıp almadığı konusunda bir tartışmayı başlatmış ve dil ögesi, sanatın bir parçası haline gelmiştir. Bu konuda Joseph Kosuth "Dil yoksa sanat ta yoktur" (Öğdül, R.,2012) diyerek işi iyice keskinleştirmiştir.

#### **4.1. Kavramsal Sanat ile Mimari Tasarım, Akım ve Teknoloji Arasındaki İlişkiler**

Kavramsal sanat, uygulamaya geçmeden önce ciddi bir ön çalışma, hassasiyet, detaylandırma ve dakiklik gerektirmektedir. Yapım sistemlerinden prefabrikeye benzeyen bu kısmı ile ön çalışmanın ciddi ve fazla olması gerekliliğinin önemi vurgulanabilir. Ön fikir çalışması ile kavramın oturması, hayaldeki eserin nasıl ortaya çıkacağına değil, çıkarının kabulünü işaret etmektedir. Dıştan nasıl görüldüğü ile birlikte arkasındaki kavram/lar ve içine verilmek istenen ruh yönü ile de kübizme benzemektedir. Çünkü kavramsal sanatta içeriği oluşturan fikir önemlidir, içinde yer alan duygular ve düşünceler önemlidir. Arkasında hafızada yazılı bir metin vardır. Kübist resimlere Şekil 7 ve 8 örnek olarak verilmiştir.



Şekil 7. Georges Braque L'estequa'da Evler (leblebitozu.com) Şekil 8. Pablo Picasso (telegraph.co.uk )



Şekil 9. Mimar Piet Blom, Rotterdam / Hollanda (egeyapi.com)

Şekil 9'da Kübizm akımında bir bina tasarımı verilmektedir. Şekil 10, 11'de kavramsal fotoğrafa örnek sayılabilecek çekimler sunulmaktadır.



Şekil 10. (pxhere.com/tr) Şekil 11. (view.stern.de) Şekil 12. Enstalasyon Sanatı / Installation chair (creoflick.net)

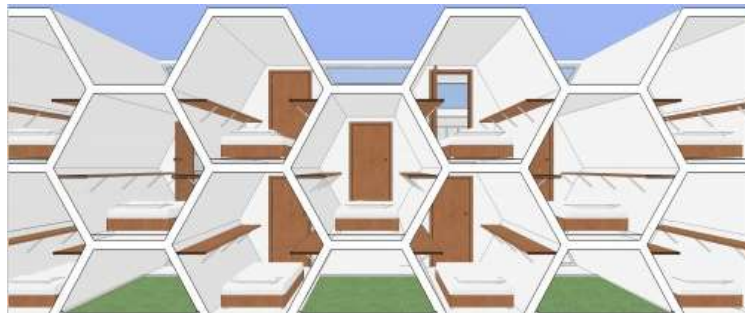
Şekil 12’de bir enstalasyon çalışması ve benzeri sokak sanatı uygulamalarının varlığı izlenmektedir. Kentsel ölçekte bu uygulamalar hayat bulmaktadır. Enstalasyon (Yerleştirme) sanatı da bir kavramsal sanat olarak değerlendirilmektedir. Kent ölçeğinde yapılan örnekler hayli fazladır. Mekânın niteliklerini değerlendirip ortaya konulan eserler, izleyenleri de eserin içerisine katmaktadır.

Metnin tasarıma katılması ve dilin önemi mimarının farklı uygulamalarında görülmektedir.

- Planlama + Rapor: Örneğin, Nazım İmar Planı tanımından: “detaylı bir raporla açıklanan ve raporu ile bir bütün olan plandır.” ifadesi (Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik, 1985)
- Yarışma Projeleri + Rapor ( Yarışmaya katılan mimari / iç mimari projelerle birlikte içerik ve kavramları anlatan/açıklayan yazılı metin istenir.)
- Konsept Paftası (Şekil 13)
- Tasarıma Yaklaşım ve Bağlam Girdilerinde Kavramsal Felsefe Uygulamaları (Şekil 14)
- Proje Okumaları
- Sanat Eserlerinden Yapılan Okumalar: Film okumaları, Edebi eserlerden mekân okumaları gibi örneklendirilebilir.



Şekil 13. TMMOB Mimarlar Odası, Samsun Şube Hizmet Binası Mimari Tasarım Yarışması 1. Ödül Konsept paftası (arkitera.com) Şekil 14. Mehmet Kavuk Camii Konsept Proje Yarışması 1. Ödül Pro-Ge Proje Ofisi(Arslan, B., 2014 (arkitera.com))





Şekil 15. Mimari Kavramsal Tasarım Yarışması – Ekonomik Öğrenci Yurdu (kolokyum.com)



Şekil 16. Michael Jantzen (wevux.com) Şekil 17. Michael Jantzen'in Kavramsal Mimari ve Sanat Projeleri (umityaldiz.com)

Şekil 16 ve 17de Michael Jantzen'in kavramsal sanat çalışması görülmektedir. Michael Jantzen, dünya çapında bir sanatçı ve tasarımcı olarak tanınmaktadır.( archinect.com) Kitap, dergi, gazete ve Web'de binlerce makalede yer almıştır. Eserleri birçok galeride ve çeşitli televizyon belgesellerinde gösterilmektedir. Ayrıca Ulusal Yapı Müzesi, Kanada Mimarlık Merkezi, Harvard Tasarım ve Mimarlık Okulu, Santa Fe Enstitüsü ve New York'taki Modern Sanat Müzesi'nde sergilenmiştir. Çalışmasının çoğu sanat, mimarlık, teknoloji ve sürdürülebilir tasarımı tek bir deneyime dönüşmektedir. (www.michaeljantzen.com/)

## 5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Sanat eseri bir bağlam kurgusu ile yola çıkmaktır. Akımlardan, teknolojiyen, bilgidan, somut-soyut tüm unsurlardan, nesnelere, yaşamışlıklardan, ütopyik fikirlerden, hayallerden, mitolojiden etkilenebilir. Çıkış noktası önemlidir. Kurgu, sanatçının ilişkilendirdiği her şey ile örüntülenebilir. Kavramsal sanatın çıkış noktasında dil ve dilbilim vardır. Kavramsal sanatın bir metni vardır. Dil bir kültürel unsurdur. O halde kültürler arası farklarla yorumlamalarda, hissedilişte, alınan mesajlarda farklılıklar olabilecektir. Böylece herkeste algılanması değişiklik gösterebilecektir.

İkinci algısal farklılığın bireysel dağarcıkla ilgili olabileceği görüşü öne sürülebilir. Sanatçının beyninde oluşturduğu metin ile okuyucunun beyninde oluşan fikirler farklı ve kendileri için biricik olabilecektir. Eş anlamlı kelimelerin içeriğinden esinlenmek, mecazi anlamlardan yola çıkarak arka metin oluşturmakla, kavramlarda farklı çağrışımlar oluşturmak, farklı uygulamalar gerçekleştirmek mümkün olabilir.

Kavramsal sanatın ticari olmak, beğenilmek, çok satmak, çok üretmek baskısının sanatı olumsuz etkileyeceği kaygısı mimarlar ve mimarlık için de söz konusudur. Hızlı üretim, modadan etkileniş, beğenilme ve para kazanma ereği tasarımcılar için bir baskı ve kaygı nedeni olabilmektedir. İşveren ya da kullanıcı, moda uygulamaları tasarıma katması, istedikleri malzemeleri kullanması veya istedikleri bir detayın uygulanmasında ısrarcı olabilmekte, mimarın tasarımcı, teknik ve uygulamacı yönünü yok sayıp, baskı unsuru oluşturabilmektedir. Toplumda moda olan uygulamaların beğenileceği kaygısı tasarımı etkileyen ve yönlendiren zorlayıcı unsur olabilmektedir. Mimarın tasarımını yönlendiren ve sınırlandıran imar planları kararları, imar durumu koşulları, yasal yaptırımlar, kapalı-açık çıkma mesafeleri, yönler, coğrafi

## TİDSAD

veriler, iklim, topoğrafik bilgiler, etraftaki yapılaşma, kullanıcı profili, maliyet, beğeni kriterleri gibi pek çok unsur bulunmaktadır. Bütün bu koşulları sağlarken, kullanıcı profili, tasarımı yönlendirecek örneğin; canlılık, kültür köprüsü, içe dönüklük, hareket, işlevsel olma gibi kavramlar projeye başlangıç noktası olabilmektedir. Mimari proje tasarım sürecinde binaya ait kullanım metni de senaryo adı ile kavramsal sanatın dil-metin bölümüne atıfta bulunmaktadır. Aslında sanat ve teknik içeriği ile deprem, fırtına vb. her türlü afetlerle de baş etmek zorunda olan mimari yapılar, öte yandan estetik olmak da zorundadırlar. Farklı beğenilere sahip kullanıcıların yanında yerleşimde bir arayüz oluşturan binalar orada yaşayan insanlar için de bazen bir röper noktası, bazen bir algı perspektifi ile yaşamı oluşturmaktadır.

Bu nedenle çok boyutlu olan mimarlık yapıtları, kavramsal sanatın da vurguladığı sergi salonları dışında sergilenen birer daimi sanat eseri olmaktadır. Kullanıcılara bağlı olarak farklı algılar oluşturmaları ve arkalarında bir hikaye, bir kullanım programı, senaryo veya konsept kararları ile kavramsal sanata uygun düşmektedirler.

#### **KAYNAKLAR**

- Altınkaynak, Ç., (2017), Yaratıcılık-Sanat İlişkisi,  
<https://mimaritasarimsurecveetkilesimleri.wordpress.com/2016/10/21/yerelde-yaratma-olgusu/>
- Arslan,B.(2014) Eşdeğer 1.Ödül Mehmet kavuk Camii Proje Yarışması Mimari Proje Raporu,  
<http://www.arkitera.com/proje/3909/1-odul-mehmet-kavuk-camii-konsept-yarismasi>
- Cündüoğlu, D., (2012), Sanat ve Felsefe, ISBN 978-605-4683-58-I, Kapı Yayınları, İstanbul
- Lewitt, S., (1967), " Paragraphs on Conceptual Art ", Artforum (June, 1967),  
[https://www.corner-college.com/udb/cproVozeFxParagraphs\\_on\\_Conceptual\\_Art.\\_Sol\\_leWitt.pdf](https://www.corner-college.com/udb/cproVozeFxParagraphs_on_Conceptual_Art._Sol_leWitt.pdf)
- Lewitt, S. (1968), Sentences on Conceptual Art,  
[http://www.ubu.com/papers/lewitt\\_sentences.html](http://www.ubu.com/papers/lewitt_sentences.html)
- Lum, E. (2003) Conceptual Matter On Thinking and Making Conceptual Architecture  
Harvard Design Magazine, Fall 2003/Winter 2004 s.1-6
- Masiero, R., (2006) Mimaride Estetik, Dost Kitabevi, Ankara, 2006, s. 15, akt.  
<https://satad.org/mimarlik-sanat-iliskisi/>
- Öğdül,R., (2012) Dil Oyunu Olarak Sanat, 29.11.2012, <https://www.birgun.net/haber-detay/dil-oyunu-olarak-sanat-17962.html>
- Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik (1985) Bayındırlık ve İskan Bakanlığında:  
(2.11.1985/18916 sayılı Mükerrer R.G.)
- Ünay Selçuk, S ve Selçuk,E., (2017), Sanat Piyasası Ve Sanatçı, DOI: 10.7816/idil-06-36-06  
İdil Dergisi, 2017, Cilt 6, Sayı 36, Volume 6, Issue 36, s.2233-2244  
<https://archinect.com/michael-jantzen>  
<http://www.arkitera.com/galeri/detay/6809/1/Proje/186>, Tasarım Ekibi: Hande Asar – Ayşen Eyüpoğlu

<https://cdeniz.com/en/library/encyclopedia-of-philosophy/idea/>  
[www.contemporaryartdaily.com/2008/11/joseph-kosuth-at-sean-kelly/](http://www.contemporaryartdaily.com/2008/11/joseph-kosuth-at-sean-kelly/)  
[creoflick.net](http://creoflick.net)  
<http://dusundurensozler.blogspot.com/2007/08/felsefe-szlg.html>  
<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/904/141070.pdf?sequence=1&isAllowed=y>  
<http://www.egeyapi.com/>  
[kariyerdersleri.com](http://kariyerdersleri.com)  
[http://kolokyum.com/yazi/catilar\\_ve\\_surdurulebilirlik\\_temali\\_ulusal\\_mimari\\_kavramsal\\_tasari\\_m\\_yarismasi\\_ekonomik\\_ogrenci\\_yurdu](http://kolokyum.com/yazi/catilar_ve_surdurulebilirlik_temali_ulusal_mimari_kavramsal_tasari_m_yarismasi_ekonomik_ogrenci_yurdu)  
<http://www.kitaptansanattan.com>  
<http://www.leblebitozu.com/bilmeniz-gereken-10-kubist-ressam-ve-tablolar/>  
<http://www.michaeljantzen.com/>  
<http://www.milliyet.com.tr>, 23.11.2012  
<https://pxhere.com/tr/photo/266494>  
<https://sanatkaravani.com/kavramsal-sanat/>  
<https://satad.org/mimarlik-sanat-iliskisi/>  
[http://www.spruethmagers.com/artists/joseph\\_kosuth@@viewq12](http://www.spruethmagers.com/artists/joseph_kosuth@@viewq12)  
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&kelime=KAVRAM](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KAVRAM)  
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0f4db4b39e38.33920823](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0f4db4b39e38.33920823)  
<https://www.telegraph.co.uk/luxury/art/londons-127-million-picasso-fever-englishman-bought-bakers/>  
<https://www.theartstory.org/movement-conceptual-art.htm>  
<http://umityaldiz.com/2018/09/16/michael-jantzenin-etkileyici-mimari-ve-sanat-projeleri/michael-jantzenin-etkileyici-kavramsal-mimari-ve-sanat-projeleri-1/>  
[view.stern.de](http://view.stern.de)  
<https://wevux.com/michael-jantzen0041812>